

ՀՈԴԵՎՈՐ ԺԵՄԱՐԱՆԵՐ

Մեր եկեղեցական դործիչներից Գևորգ Դ. կաթողիկոսին իրաւամբ կարելի է դասել եկեղեցու լուսավորիչների շարքը: Ընդունելով կաթողիկոսական աթոռը նա իր ամենօրյա հոգսը դարձրեց Հայ եկեղեցին բարեկարգելու խնդիրը: Անհրաժեշտ էր ամրապնդել եկեղեցու ներքին կարգ ու կանոնը, կարգավորել ժամակարգութիւնը, ծիսակատարութիւնները, պատշաճ բարձրութեան վրա դնել երգեցողութիւնը և այսպիսով ամփոփ բարձրացնել Հայ եկեղեցու հեղինակութիւնը:

Գևորգ Դ. կաթողիկոսը այդ նկատառումներից ելնելով նախ ձեռնարկեց եկեղեցական կանոնակարգի ծիսական գրականութեան վերանայմանն ու հրատարակմանը: Նրա օրով վերջնական մշակման ենթարկվեցին ու հրատարակվեցին ո. պատարագի արարողութեան խորհրդատեարը, եկեղեցական ձեռնադրութիւններին վերաբերող դրժերը, մյուսոնօրհնութեան, կաթողիկոսական ձեռնադրութեան կանոնադրժերը, մի շարք ժամադրժեր և այլն: Ժամասացութիւնը և եկեղեցական որոշ ծիսակատարութիւններ աղատվեցին ամփոփ կրկնութեան ընդթ կրող մի շարք աղոթքներից և ամօնքներից, որով ժամակարգութիւնը ոչ միայն թեթևացվեց, այլև այն դրվեց ամփոփ պարզ ձևի մեջ:

Առաւելադէս մտահոգված լինելով մեր եկեղեցական երգեցողութիւնն անաղարտ պահելու, ինչպէս և մոռացութիւնից և ազաւաղումից փրկելու խնդրով, Գևորգ Դ. կաթողիկոսը Ս. Էջմիածին հրաւիրեց ժամանակի հայտնի երգիչներին ու մասնագետներին և հայկական նոտաներով ձայնագրել տվեց մեր շարականները, մեղեդիները

և այլ հոգևոր երգեր: Գևորգ Դ. կաթողիկոսի շնորհիւ է, որ այսօր մենք ունենք եկեղեցական հարազատ երաժշտութիւն:

Սակայն Գևորգ Դ. կաթողիկոսի համար այսքանը դեռևս շատ քիչ էր Հայ եկեղեցին ու Մայր Աթոռ իր կոչման բարձրութեան վրա պահելու տեսակետից: Անհրաժեշտ էր ունենալ եկեղեցական աշարւրջ, դաստիարակված և լուսամիտ կադրեր: Կյանքը հրամայարար պահանջում էր քայլել ժամանակի պահանջների համեմատ, այլևս հնարավոր է՛ր բաւարարվել վանական միջավայրում սահմանափակ կրթութիւն ստացած մարդկանցով և նրանց ձեռքը հանձնել վանքերի, եկեղեցիների և թեմերի ղեկավարութիւնը:

Կար նաև մի հանգամանք: Յարական քաղաքականութեան հետևանքով Կովկասյան ժողովուրդների դավանները, որոնք ստանում էին մայրենի լեզվով կրթութիւն այդ ժողովուրդների միջոցներով պահվող դպրոցներում, հնարավորութիւն չունեին բարձրագույն կրթութիւն ստանալ ուսական համալսարաններում: Այդ ժողովուրդների միջակ և չքավոր խավերը նյութական հնարավորութիւն չունեին իրենց ուսումնառութեամբ երեխաներին Ռուսաստանի լուսավոր կենտրոնները դործուղել բարձրագույն կրթութիւն ստանալու համար:

Մյուս կողմից առաջ էր քաշվում հայկական եկեղեցական-ծխական դպրոցների պատրաստված ուսուցիչներ մատակարարելու սուր պահանջը: Այս կարիքները հոգալու համար Գևորգ Դ. կաթողիկոսը հիմնեց ո. Էջմիածնի հոգևոր ճեմարանը:

Պետք է ասել, որ ճեմարանը լրիւ չափով կարողացավ այս պահանջներին գոհա-

ցում առև և կենսագործեց այն բոլոր խընդիրները, որոնք պատմականորեն դրվեցին յուր առաջ:

Ճեմարանի դործունեությունը խզով բեղմնավոր և արդյունավետ: Ճեմարանը տվեց մի շարք ակնավոր եկեղեցականներ, հայագետներ, դրականագետներ, գրողներ, հասարակական դործիչներ և բազմաթիվ լավագույն ուսուցիչներ:

Մեծ էր ճեմարանի պատմական և հասարակական դերը, մանավանդ նրանով, որ այն հանդիսանում էր համայն հայության բարձրագույն դպրոցը:

Ճեմարան էին գալիս ուսանելու ոչ միայն Կովկասում ապրող հայ ժողովրդի, այլև արտասահմանյան (Պարսկաստանի, Պոլսի, Ռումինիայի, Բուլղարիայի և այլ վայրերի) հայության զավակները: Այսպիսով ճեմարանի լուսավոր դռները բաց էին բոլորի առաջ:

Գիշերօթիկ դպրոցի պայմանները, լավագույն դասատուների կազմը, որով ապահովված էր ճեմարանը, տվեցին իրան արդյունքներ:

Ճեմարանը հայ եկեղեցուն տվել է ակնավոր եկեղեցականներ հանձին Ամենայն հայոց Հայրապետության Ազգընտիր Տեղակալ Տ. Գեվորգ արքեպիսկոպոս Ջեօրեջյանի, Կիրիլիայի Տան նորընտիր կաթողիկոս Տ. Գարեգին արքեպիսկոպոս Հովսեփյանի, Կարապետ կաթիկոպոս Տեր-Մկրտչյանի, Հուսիկ արքեպիսկոպոս Ջահրաբյանի, երաժշտագետ Գովհատի, լեզվաբան Մաղադուտյան վարդապետի, երաժշտագետ Սպիրիդոն Մելիքյանի, ակնաժուր հայագետներ՝ Մանուկ Աբդյանի, Ստ. Մալխասյանի և այլն:

Ի՞նչ կարող ենք հուշալ և ակնկալել մենք ներկայումս բացվելիք Հոգևոր ճեմարանից:

Ներկայիս ճեմարանը կոչված արևի լինի առաջին հերթին Հոգևոր կադրեր պատրաստել թե՛ Միության և թե՛ արտասահմանյան եկեղեցիների համար: Այս պիտի կազմի նրա աշխատանքի հիմնական

խնդիրը: Սակայն, իհարկե, չի կարելի ճեմարանը վերաբանալով սահմանափակվել միայն դրանով: Մեր կարծիքով ճեմարանը պիտի զբաղվի նաև հայ եկեղեցական անցյալ կյանքի ուսումնասիրությամբ, քանի որ մեր անցյալի եկեղեցական կյանքի հետ են կապված եղել ոչ պակաս պատմական հետաքրքրական և ուսումնասիրության արժանի խնդիրներ:

Բացվելիք ճեմարանը պիտի ունենա բացառապես կրոնական թեքում, պիտի խորանա և մասնադիտանա հատկապես մեր եկեղեցական և հոգևոր կուլտուրայի բնագավառներում, իսկ այդ տեսանկյունից մենք դեռ շատ անելիքներ ունենք:

Չնայած մեր եկեղեցական անցյալ կյանքի ուսումնասիրության դժով կատարված են որոշ աշխատանքներ և հրապարակի վրա են այնպիսի լուրջ գործեր, ինչպիսին է, Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյանի «Այդապատումը» և այլն, այնուամենայնիվ չի կարելի սպասված համարել մեր եկեղեցական պատմության, մեր անցյալ եկեղեցական կյանքի լուսաբանությունը և նրանց ուսումնասիրությունը և սխալված չենք լինի, եթե ասենք, որ այն նոր-նոր է սկսում ուսումնասիրվել և բազմակողմանիորեն պարզարանվել:

Մեր եկեղեցու պատմության այդ նոր հետազոտողները, այդ նոր լուսաբանողները, մեր եկեղեցական կյանքի բազմազան խնդիրների նոր մեկնիչները պետք է լինեն Հոգևոր ճեմարանի ավարտողները:

Վերահիշյալ բոլոր հանգամանքներն ինքնին արդարացնում են ճեմարանի բացումը, որպես անհրաժեշտություն:

Ողջունելով Մայր Աթոռի այս հոյակապ ձեռնարկությունը ի բոլոր սրտե հանդուրժյուն ենք ցանկանում բացվելիք հոգևոր ճեմարանին և Ամենայն հայոց Հայրապետության Ազգընտիր Տեղակալ Ամենապատիվ Տ. Գեվորգ արքեպիսկոպոս Ջեօրեջյանին իր այս պատմական, ուշադրալ ձեռնարկով մեջ: Ռ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ